

U svome temeljnom djelu „Die mittelalterliche Kanzlei der Ragusaner“¹⁾ iznosi K. Jos. Jireček o gramatiku Ozrenu, da je to misteriozna ličnost, koja se spominje u arhivskim knjigama između godina 1278 i 1313, i da Ozren nosi isti naziv „gramatik“, koji ima Stefan Binčulić, pisar bosansko-dubrovačkog ugovora godine 1332 i dubrovački kancelar za ćirilsku korespondenciju. Ali nigdje se u knjigama ne spominje da bi Ozren bio pisar, ili uopće gradski činovnik. Podaci arhivskih knjiga o njemu odnose se na sve drugo, samo ne na neke pisarske poslove i radi toga Jireček misli, da je Ozren mogao biti jedino privatni pisar, ili možda učitelj. Čak je možda naziv „gramatik“ bio samo nadimak („Spitzname“) za pismena čovjeka u jednoj sredini, u kojoj je i u takozvanim obrazovanim krugovima bilo mnogo analfabeta.²⁾

Jirečkovoj pažnji je izbjegao jedan sitni podatak u arhivskim knjigama, na osnovi kojega bi bio možda promijenio svoje mišljenje. U I knjizi „Debita Notariae“, koja obuhvaća zadužnice od 1282 do 1284 godine, stoji naime pod datumom 10. maja 1282 zadužnica, koja glasi: „*Nos quidem Saunus et Lucas filii Domincii Balbi clegarii confitemur quod usque ad primum festum Sancti Michaelis de Septembri venturum debemus dare presbitero Dragobrato patri Oserenni grammatici solidos denariorum grossorum VII. Si vero etc. Hec autem etc. Testis Pasqua Sabini, iudex*“.³⁾

Iz ove se kratke zadužnice vidi, da je otac gramatika Ozrena pop Dragobrat. I radi čisto narodnog imena, i radi djeteta koje se otvoreno navodi kao njegovo, radije ćemo pretpostaviti, da Dragobrat nije katolički svećenik latinskoga obreda, nego svećenik, koji vrši obrede na narodnom jeziku, dakle ono, što se u Dubrovniku od kraja XIV stoljeća dalje često spominje kao „clericus slavicus“. Takvi „slovenski popovi“ vršili su službu u cijeloj okolini Dubrovjika (u Gružu, Zatonu, Rijeci, Šumetu, Župi i t. d.), ali se izričito u izvorima pominju tek od godine 1385. dalje.⁴⁾ Ma da se njihov naziv bilježi u arhivskim knjigama tako kasno, niko neće iz toga zaključiti da bi slovensko bogoslužje bilo u dubrovačkoj okolini nastalo i kao nešto novo uvodilo tek pred kraj XIV stoljeća, nego je po sebi razumljivo, da je

ono postojalo na istim mjestima od pamtivjeka. Mislim, da nećemo ni malo pogriješiti, ako ovoga popa Dragobrata, oca gramatika Ozrena, uzmemo kao jednog od „slovenskih popova“ iz okoline Dubrovnika. Ako je ta pretpostavka točna, imali bismo u ličnosti Ozrenovog oca Dragobrata najstariji slučaj jednog takvog „slovenskog popa u Dubrovniku“.

Radi imena toga popa moglo bi se možda pomisliti eventualno i na to, da bi Dragobrat bio pravoslavni pop iz dalje okoline Dubrovnika, koja je u ono doba bila još sva pod Srbijom (Primorje od Zatonu do Stona, sela od Šumeta i Zupe dalje), ali bi takva pomisao bila malo vjerovatna iz dva razloga. Prvo, što Dragobrat kao stranac zacijelo ne bi davao novac na vjeresiju u tuđini, t. j. u Dubrovniku, a drugo, što bi bila zadužnica u takvom slučaju potpisana od dva svjedoka. Redovito naime kod poslova, u kojima učestvuje kakav stranac, notar navodi po dva svjedoka, dok je za poslove među dubrovačkim građanima dovoljan samo jedan, kao što je to slučaj i sa pomenutom zadužnicom, kojoj je svjedok samo sudac Pasko Sabinov.

Kada se zna da je otac gramatika Ozrena pop, zavičajan u Dubrovniku, gotovo nesumnjivo pop istočnoga obreda, onda će se na Ozrenov naziv „gramatik“ gledati sasvim drukčije. Onda je Ozren kod svoga oca — popa naučio slovensko pismo, ćirilicu,⁵⁾ i zacijelo od toga svoga znanja živio u Dubrovniku. Baš okolnost, što se u izvorima bez iznimke navodi kao „gramatik Ozren“, dokaz je, da mu je posao gramatika bilo zanimanje. Nikakvog razloga nema, koji bi govorio protiv toga, da je Ozren bio u službi dubrovačke općine kao pisar za slovenske stvari, kao što su tu istu službu poslije njega vršili „gramatik“ Binčulić, Krusić i drugi. Slučajno iz cijeloga toga perioda nije sačuvan nijedan dubrovački dokument, pisan ćirilicom, te se radi toga o pisarskom radu Ozrenovom ne zna ništa, ali nema sumnje, da je Dubrovnik radi svojih tijesnih veza sa Srbijom i Bosnom stalno trebao jednog slaven-skog kancelara. Kao što je rečeno, nijedan razlog ne govori protiv toga, da je Ozren bio taj dubrovački kancelar za ćirilsku korespondenciju od 1278 do 1313, a okolnost, da je Ozren bio sin jednog popa, govori odlučno u korist takova mišljenja.

Dr. Gregor Čremošnik

¹⁾ „Archiv für slavische Philologie“, knj. XXV i XXVI Berlin 1903 i 1904.

²⁾ l. c. knj. XXVI str. 173—174.

³⁾ Debita Notariae knj. I fol. 14a.

⁴⁾ v. A. Liepopili, Slavensko bogoslužje u Dubrovniku. Rad Jugoslav. akad. knj. 220, Zagreb, 1919, str. 30 sl.

⁵⁾ Liepopili misli, da su ti „slavenski popovi“ bili glagoljaši, ali iz Dubrovnika nije poznat nijedan glagolski spis, dok je ćirilskih dokumenata iz Dubrovnika sačuvan velik broj.